

Верховний
Суд

Юрисдикція корпоративних спорів

Олена Кібенко,
суддя Великої Палати Верховного Суду

Південний форум з корпоративного права
Одеса, 17 травня 2019 року

Компетенція Великої Палати Верховного Суду

**Справа передається на розгляд ВП ВС,
якщо хоча б один з доводів скаржника
стосується порушення судами предметної чи
суб'єктної юрисдикції**

Така передача є обов'язковою!

Компетенція Великої Палати Верховного Суду

“Правильність юрисдикції”

VS

**“Зрозумілість критерію визначення
юрисдикції”**

Адміністративна чи господарська?

- **Спори з державним реєстратором**

Спори з державним реєстратором

- У порядку якого виду судочинства (господарського чи адміністративного) має розглядатись спір стосовно оскарження дій державного реєстратора, вчинених відповідно до Закону “Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань” юридичної особи?
- Загальний критерій: якщо до суду звертається третя особа (не заявник, отримувач адміністративної послуги) - спір про право – господарська юрисдикція (постанова ВП ВС від 04.09.2018 у справі № 904/5857/17)
- Постанова ВП ВС від 22.08.2018 у справі № 805/4505/16-а

Спори з державним реєстратором

- **звернення позивача до суду із цим позовом покликане необхідністю захисту його прав не у сфері публічно-правових відносин, а його корпоративних та майнових прав, що виключає розгляд цієї справи в порядку адміністративного судочинства**

Спори з державним реєстратором: підроблені документи

Постанова ВП ВС від 05.06.2018 у справі №805/4506/16-а

Обставини справи: Фізична особа була єдиним учасником ТОВ, її виключили з товариства на підставі протоколу загальних зборів і договору купівлі-продажу частки. Особа вважала, що протокол і договір підроблені, просила скасувати державну реєстрацію змін до установчих документів, відомостей про юридичну особу (зміна керівника), посилаючись на недотримання встановленого законом порядку проведення такої реєстрації.

I – задовольнила

II – закрила

ВП ВС – закрила провадження, корпоративний спір

Аналогічна справа – Постанова ВП ВС від 22.08.2018 у справі 805/4505/16-а

Спори з державним реєстратором: модельний статут

Постанова ВП ВС 16.10.2018 у справі №П/811/1296/17

Обставини справи: Фізична особа була учасником ТОВ з часткою 65%, товариство, загальні збори ухвалили рішення про перехід на модельний статут, на наступних зборах особу виключили з товариства на підставі договору дарування частки. Особа просила скасувати державну реєстрацію змін до установчих документів, відомостей про юридичну особу, посилаючись на недотримання державним реєстратором встановленого законом порядку проведення такої реєстрації.

I – задовольнила

II – закрила

ВП ВС – корпоративний спір

Спори з державним реєстратором: зміна директора

Постанова ВП ВС від 28.11.2018 у справі №815/3490/16

Обставини справи: Оскаржуються дії державного реєстратора щодо зміни керівника та підписанта ТОВ. Батько мав частку 50% у капіталі ТОВ і був директором. Свою частку передав сину. Після такої передачі виконавчий директор товариства видав довіреність іншій особі на вчинення реєстраційних дій і директором товариства було зареєстровано саме цього виконавчого директора, яку нібито не обирали на зборах. Син – учасник ТОВ вимагає скасувати зміни і внести запис про його батька як керівника/підписанта.

I – задовольнила

II – залишила позовну заяву без розгляду

ВП ВС – закрила провадження, корпоративний спір

Спори з державним реєстратором: оскарження реєстрації припинення юридичної особи

Постанова ВП ВС від 20.09.2018 №11-576ап18

Обставини справи: ПАТ “Єврогазбанк” просив скасувати запис про припинення ТОВ “Товари для Львівщини”. ТОВ мало заборгованість по кредиту та договір іпотеки з банком, і внаслідок державної реєстрації припинення товариства банк позбавлений можливості задовольнити свої вимоги.

I – закрила

II – без змін

ВП ВС – без змін, господарська юрисдикція

Інша позиція – постанова від 30.05.2018 у справі №813/1211/17 (адміністративна юрисдикція, стосувалася припинення ВКФ “Мрія” у 2003 році)

Проблема: відновити статус таких осіб неможливо!

Господарська чи цивільна юрисдикція?

- Стягнення коштів товариством з фізичної особи – учасника або фізичною особою – учасником з товариства

Стягнення з ТОВ коштів (ст. 625 ЦК)

- Позов фізичної особи до юридичної особи про стягнення коштів відповідно до ст. 625 ЦК України (3% річних за невиконання грошового зобов'язання, індексу інфляції) та витрат на правову допомогу, у зв'язку з несвоєчасним виконанням рішення господарського суду про стягнення з ТОВ вартості її частки у статутному фонді ТОВ (32,55%) у зв'язку з виходом позивача із товариства.
- **Висновок ВП ВС:** спірні правовідносини виникли у зв'язку із невиконанням ТОВ зобов'язань, пов'язаних із виходом учасника із товариства, а тому даний спір має вирішуватися в порядку господарського судочинства.
- Постанова ВП ВС від 14.03.2018 у справі № 607/17588/14-ц

Стягнення з ТОВ коштів (ст. 625 ЦК)

- Висновок ВП ВС: Спир про стягнення **спадкоємцем акціонера** невиплачених товариством дивідендів, втрат від інфляції та 3% річних підлягає розгляду в порядку господарського судочинства
- Постанова ВП ВС від 11.09.2018 у справі №910/18015/17

Стягнення з учасників ТОВ отриманих ними дивідендів

- **Спори** щодо стягнення (повернення) грошових коштів, виплачених у вигляді дивідендів на користь відповідачів – учасників (засновників) ТОВ на підставі приписів статей 509, 610, 1212 ЦК України
- Висновок ВП ВС: У разі виникнення спору стосовно набуття майна або його збереження без достатніх правових підстав внаслідок сплати учасникам коштів в якості дивідендів, в силу корпоративного характеру спірних правовідносин такий спір підлягає розгляду за правилами господарського судочинства
- Можливість застосування до таких відносин [статті 1212 ЦК України](#) виключається, якщо учасники набули кошти на підставі дійсного рішення загальних зборів.
- Постанова ВП ВС від 03.07.2018 у справі № 917/1345/17

Відшкодування витрат ТОВ на проведення аудиту

- **Постанова ВС від 16.05.2018 у справі № 910/24198/16** (з учасника стягують вартість аудиту, але він не задоволений якістю аудиторської перевірки, яку замовило ТОВ на його вимогу та вартістю цих послуг)
- **Висновок ВП ВС:** спори, що виникають між товариством і його учасником щодо відшкодування витрат товариства, пов'язаних із проведенням на вимогу учасника аудиторської перевірки річної фінансової звітності товариства, належать до юрисдикції господарських судів, оскільки спірні правовідносини тісно пов'язані із реалізацією учасником своїх корпоративних прав

Правочини з частками, акціями, якщо хоча б однією стороною є фізична особа

Цивільна чи господарська юрисдикція?

Новація

п.4 ч. 1 чт. 20 ГПК

- справи у спорах, що виникають з правочинів щодо акцій, часток, паїв, інших корпоративних прав в юридичній особі, крім правочинів у сімейних та спадкових правовідносинах;

Господарська юрисдикція

- Витребовування акцій із чужого незаконного володіння (постанова ВП ВС від 06.02.2019 у справі № 910/7726/18)
- Визнання права власності на частку у статутному капіталі ТОВ (постанова ВП ВС від 05.12.2018 у справі №203/2501/15-ц)
- Розірвання договору купівлі-продажу частки в статутному капіталі (постанова ВП ВС від 23.05.2018 у справі №911/3494/16)
- Визнання договору купівлі-продажу корпоративних прав удаваним, договорів купівлі-продажу корпоративних прав недісними (постанова ВП ВС від 03.10.2018 у справі №331/2533/17)

Господарська юрисдикція

Типова “бізнесова” ситуація - позивач звернувся суду загальної юрисдикції і доводив наступні обставини: існував договір позики, який було “забезпечено” договором купівлі-продажу частки у статутному капіталі ТОВ, була підписана “джентльменська угода” про повернення частки після повернення позики, але повернення не відбулося

- Висновок ВП ВС: існування основного зобов'язання, може бути вирішене з використанням належних засобів доказування у межах відповідного спору за правилами господарського судочинства
- Постанова ВП ВС від 23.01.2019 №522/14890/16-ц

Учасник, що вибув

- Спори у справах, які виникають з корпоративних відносин між учасниками товариства, у тому числі й тими, які вибули, щодо визнання недійсними рішення загальних зборів учасників товариства, змін до статуту товариства, а також договору купівлі-продажу частки у статутному капіталі товариства є господарсько-правовими і підлягають розгляду за правилами господарського судочинства
- Постанова ВП ВС від 18 грудня 2018 року у справі № 911/1437/17
- Аналогічна правова позиція міститься у Постанові ВП ВС від 13 лютого 2019 року у справі № №756/10182/16-ц

“Майбутній” учасник

- Спир щодо оскарження рішення загальних зборів ТОВ, особою, яка не є його учасником відповідно до статуту, однак на підставі цивільно-правового договору придбала частку у статутному капіталі товариства, підлягає розгляду у порядку господарського судочинства
- Постанова ВП ВС від 5 грудня 2018 року у справі № 203/2501/15-ц .

“Спiрний учасник”

- Особа, яка була членом організації орендарів, подала позов до низки акціонерних товариств про визнання її акціонером ПрАТ “Ілліч-Сталь” та визнання недійним рішення загальних зборів ЗАТ “Ілліч-Сталь”
- ВП ВС: господарська юрисдикція (Постанова ВП ВС від 30.10.2018 у справі №905/2445/17)

Спадкоємець

- Спадкоємець учасника ТОВ звернувся до товариства з позовом про визнання дій щодо ненадання інформації про товариство незаконними, зобов'язання надати інформацію
- Висновок ВП ВС: оскільки спадкоємець не набув статусу учасника ТОВ спір не є корпоративним, і підлягає розгляду в судах цивільної юрисдикції (Постанова ВП ВС від 27.02.2019 у справі №761/27538/17)

Визнання недійсними правочинів товариства

- Юрисдикція спорів про визнання недійсними договорів та інших правочинів, вчинених господарським товариством, незалежно від їх суб'єктного складу на підставі п. 4 ч. 1 ст. 12 ГПК України, якщо акціонер (учасник) господарського товариства обґрунтовує позовні вимоги порушенням його корпоративних прав
- Оскільки позивач має частку у статутному фонді ПрАТ і посилається на порушення права управління товариством унаслідок відчуження за зазначеним правочином без рішення загальних зборів майна цього товариства, отже, обґрунтовує позовні вимоги **порушенням його корпоративних прав**, спір є підвідомчим господарським судам.
- Постанова ВП ВС від 28.08.2018 у справі № 902/458/16
- Аналогічні позиції: Постанова ВП ВС від 12.09.2018 у справі № 308/11659/16-ц, Постанова ВП ВС від 14.11.2018 у справі №464/4365/17 (визнання недійсною довіреності, виданої товариством), Постанова ВП ВС від 13.03.2019 у справі №916/3245/17 (зустрічний позов), Постанова ВП ВС від 13.03.2019 №161/7438/18

Адміністративна чи господарська юрисдикція?

- ФДМУ вимагав визнати недійсним договір майнового найму, укладений ПАТ із державною часткою в капіталі менше 25%, без погодження з Фондом. Висновок ВП ВС: ФДМУ не реалізує управлінських функцій щодо товариства, а виступає як звичайний акціонер, тому спір підлягає розгляду в судах господарської юрисдикції
- Постанова ВП ВС від 30.05.2018 у справі №926/4643/16

Визнання реєстру втраченим

- Спир про право чи встановлення факту?
- Справи, що виникають у спорах між акціонерним товариством та його акціонером (акціонерами), які пов'язані із втратою системи реєстру власників іменних цінних паперів та порушенням товариством своїх обов'язків щодо відновлення реєстру власників іменних цінних паперів, слід розглядати як **справи, що виникають із корпоративного спору**, а отже вони є підвідомчими господарським судам.
- Постанова ВП ВС від 11.04.2018 у справі №911/3704/16

Трудовий чи корпоративний спір?

Ст. 20 ч.1 п. 3 ГПК

- Справи у спорах, що виникають з корпоративних відносин, в тому числі у спорах між учасниками (засновниками, акціонерами, членами) юридичної особи або між юридичною особою та її учасником (засновником, акціонером, членом), у тому числі учасником, який вибув, пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності такої юридичної особи, **крім трудових спорів;**

Трудовий чи корпоративний спір?

- Позов про визнання недійсним рішення наглядової ради про усунення (відсторонення) від виконання обов'язків голови правління ПрАТ – корпоративний спір (Постанова ВП ВС від 30.01.2019 у справі №145/1885/15-ц)
- Позов генерального директора до ТОВ про поновлення на роботі, стягнення заробітної плати за час вимушеного прогулу та моральної шкоди – трудовий спір (Постанова ВП ВС від 28.11.2018 у справі № 562/304/17)
-

Посадові особи: відповідальність

- П.12. ч.1 ст. 20 ГПК
- справи у спорах між юридичною особою та її посадовою особою (у тому числі посадовою особою, повноваження якої припинені) про відшкодування збитків, заподіяних юридичній особі діями (бездіяльністю) такої посадової особи, за позовом власника (учасника, акціонера) такої юридичної особи, поданим в її інтересах;

Адміністративна чи господарська юрисдикція?

- Позов ФГВФО до посадових осіб неплатоспроможного банку, який виводиться з ринку про відшкодування шкоди
- ФГВФО здійснює управління й розпорядження майном товариства, що за своєю сутністю властиво для власника юридичної особи, спір є господарським (Постанова ВП ВС від 31.10.2018 у справі №757/75148/17-ц)

Адміністративна чи господарська юрисдикція?

- ФГВФО звернувся з позовом до ПАТ “Укрінком”, НБУ, в якому просив визнати неправомочними загальні збори, визнати протиправними і скасувати рішення загальних зборів, зобов’язати ПАТ утримуватися від дій, які обмежують здійснення Фондом ліквідаційної процедури, формування ліквідаційної маси і задоволення вимог кредиторів, а також визнати протиправними дії НБУ щодо надання згоди на призначення Особи_3 Головою правління ПАТ
- ВП ВС – господарська юрисдикція (крім вимог до НБУ, які не підлягають розгляду)
- Дуалістична природа ФГВФО
- Постанова ВП ВС від 28.11.2018 у справі №826/16227/16

Чи є корпоративними спори, які виникають щодо юридичних осіб – не господарських товариств:

- Споживчі та будівельні кооперативи
- Громадські організації
- ОСББ
- Фермерські господарства
- Приватні підприємства

Споживча кооперація

- Висновок ВП ВС: Спори між учасниками споживчого товариства або між споживчим товариством і його членом, пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності цього товариства, є такими, що виникають з корпоративних відносин та розглядаються в порядку **господарського судочинства**.
- Постанова ВП ВС від 27 лютого 2019 року у справі № 738/1772/17

Аналогічні висновки:

- Постанова ВП ВС від 9 квітня 2019 року у справі №916/1295/18 (Районне споживче товариство продало нерухомість без згоди зборів)
- Постанова ВП ВС від 3 квітня 2019 року у справі №759/11487/16-ц (член будівельного кооперативу просив визнати недійсним рішення сленів правління та членів ревізійної комісії)

ОСББ

- Справа “Реставратор”: Одеська міськрада звернулася з позовом до ОСББ про визнання недійсним рішення загальних зборів, статуту, скасування державної реєстрації. **Висновок ВП ВС:** ОСББ є непідприємницьким товариством, яке відповідно до частини другої статті 3 Господарського кодексу України здійснює господарську діяльність без мети одержання прибутку (некомерційна господарська діяльність), тобто є суб'єктом некомерційної господарської діяльності, спори за участю якого мають розглядатися в порядку господарського судочинства (Постанова ВП ВС від 16 жовтня 2018 року у справі № 916/4625/15)
- Власниця квартири звернулася з позовом до реєстратора про скасування запису про державну реєстрацію ОСББ . Постанова ВП ВС від 6 лютого 2019 року у справі №462/2646/17 – з посиланням на постанову ВП ВС від 20.09.2018 у справі №813/6286/15 зазначається, що подібні спори є найбільш наближеними до спорів, пов'язаних з діяльністю або припиненням діяльності юридичної особи (п.3 ч. 1 стаття 20 ГПК), а тому повинні розглядатися за правилами господарського судочинства

Громадська організація

- Обставини справи: Миколаївська обласна організація Українського товариства мисливців і рибалок звернулася з позовом до Громадської організації “Мисливець-Первомайськ” про визнання недійсними рішення конференції про зміну назву, внесення змін до статуту, переобрання керівника, вимагала також скасувати державну реєстрацію відповідних змін
- **Висновок ВП ВС:** учасниками спірних правовідносин є окремі суб'єкти приватного права, зареєстровані як юридичні особи, і предметом позову є оскарження рішення, прийнятого органом юридичної особи – відповідача, позивачем, який не є членом відповідача як громадського об'єднання. Спори у відповідних правовідносинах є спорами щодо речових прав на майно самотійних юридичних осіб та щодо організаційних відносин у межах створення та діяльності юридичних осіб, що свідчить про їх належність до правових відносин у сфері господарювання
- Постанова ВП ВС від 22.01.2019 у справі № 915/1674/15

Громадська організація

- Фізична особа звернулася з вимогами до ГО “Болгарський культурно-просвітницький центр “Делжилер” про визнання недійсним рішення загальних зборів, скасування запису про внесення змін до відомостей про юридичну особу, змін до установчих документів
- **Позиція ВП ВС:** відповідач не є господарським товариством, а тому правовідносини між членами громадської організації і самою громадською організацією не мають характеру корпоративних і не підпадають під регулювання пункту 4 частини першої статті 12 ГПК
- Постанова ВП ВС від 30.05.2018 у справі №916/978/17

Приватне підприємство

- Спір між фізичними особами – учасниками приватного підприємства про розірвання договору купівлі-продажу (відступлення) частки в статутному капіталі цього підприємства, є господарсько-правовим.
- Постанова ВП ВС від 23 травня 2018 року у справі № 911/3494/16
- Аналогічна правова позиція міститься у Постанові ВП ВС від 03 жовтня 2018 року у справі № 331/2533/17

Дякую за увагу!